

11.

ЖИТИЈА СВЕТИХ

„А ја седнем доле и почнем читати житије свете Јевдокије, први дан марта месеца. Прама овима стварма, које у овој књиги нађем, остану пролози за ништа. С каквим усердијем и топлотом срца сам читао и све од речи до речи упамтио! Камо тада књиге оне које су данас у рукама! Е време златно, за вавек изгубљено! Из сциле утечем, пак упаднем у Харивду – из пролога у житија! Сирото дете, бедна младост, до смрти непрежаљена! Но онда ја сам мислио: ко је срећнији од мене? Житија читати, таке књиге велике! Нигде тога на свету нејма!“¹

Доситеј Обрадовић

„Нећеш ти вавек житија читати – омразиће ти се једанпут – почећеш и друге, паметније књиге читати.“²

игуман Теодор Милутиновић

У православној црквеној литератури постоји један посебни књижевни опус који се назива светачким житијима. Она представљају описе живота (биографије, односно хагиографије) многобројних светитеља Источне цркве (а пре 1054. год. и цркве на Западу), у којима су представљена верска учења као и разна чудеса везана за сваког понаособ.

Две највеће збирке светачких житија на српском језику које су доступне нашем домаћем читаоцу јесу Житија светих у 12 томова, писана од стране архимандрита Јустина Поповића у издању манастира Ћелије код Ваљева, и Охридски пролог владике Николаја Велимировића. Ова дела су састављена попут дневног читања за целу годину, и описују, почевши од 1. јануара по старом, јулијанском календару, различите догађаје темељене на библијским, апокрифним и историјским текстовима, као и различитим легендама насталим током векова.

Јустин Поповић, у свом предговору Велимировићевом Охридском прологу изрекао је нешто што желим да заједно подвргнемо детаљном преиспитивању у светлу Светог писма. Његове речи наине гласе:

„Откако је Српског рода, није било мудрије, и богомудрије, српске књиге од Охридског Пролога Владике Николаја. И зато: ни бесмртније, ни важније српске књиге. И кроза све то: ни корисније, јер је *од вечне користи* за српскога човека и његова обадва живота у обадва света.

Охридски Пролог је Српско Еванђеље, вечно Српско Еванђеље. У њему је **све** што увек треба српској души у обадва света, све што надживљује наше земаљске смрти, све што савлађује и умртвљује наше грехе, и страсти. (...) Ето, то је Охридски пролог, то Српско Еванђеље. (...) Охридски пролог најнужнији приручник – свети приручник, најнужнији требник – свети

¹ Д. Обрадовић, Изабрани списи, стр. 117-118.

² Исто, стр. 123.

требник свакој српској души, и души васцеле земаљске Србије која насељује и небеску Србију.“¹

Дакле, према речима аве Јустина, Охридски пролог представља вечно српско еванђеље које је неопходно за спасење нашег народа, и најпотребнија књига – коју сваки Србин треба да поседује. У читавом предговору се ни на једном месту не спомиње Свето писмо које би, уствари, требало да буде та, за спасење, најпотребнија књига. Уместо да нас упућује на читање Библије и живљење у складу са Божијом Речи, ава Јустин вели да свако од нас може да постане идеалним, вечним човеком ако се придржава и живи у складу са примерима из Николајеве књиге²:

„Како? Охридским Прологом. Пробајмо: живимо по њему из дана у дан, из ноћи у ноћ, нека нас он води и руководи кроз све наше дане и ноћи, па ћемо и осетити у себи, и градити у себи, и на крају изградити у себи Вечнога Човека.“³

У сваком случају, не мислим да је пред нама баш тако тежак задатак, да упоредимо верско учење и приповести које произилазе из овог „вечитог српског еванђеља“ са правим Христовим, уистину вечитим еванђељем – описаним у Књизи над књигама.

На самом почетку поглавља навео сам текст исписан првобитно пером Доситеја Обрадовића, у коме је он описао своје жаљење због протраћене младости током које је, због сопствене незрелости, обраћао пажњу и веровао у легендарне приче из прошлости – а које су описане у светачким житијима. Но, да ли је Доситеј био у праву? Да ли је овај српски просветитељ, на чија су дела бачене анатеме (проклетства) од стране тадашњег васељенског цариградског патријарха Антима V⁴, уистину исправно и у светлу новозаветног хришћанства проценио вредност приповетки из, како их је у младости називао, тих „великих књига“? Као што ћемо се заједно уверити, будући добар познавалац еванђеља Христовог, Доситеј је потпуно правилно поступио када је Житија светих прогласио „смешним и лудим баснама“. Пре него што се окренемо од овог српског великана ка другим примерима из поменуте православне лектире, желим да сагледамо житије преподобнога Пајсија Великог, које је и просветитељ пре два века на свој начин прокоментарисао. Поред тога што ћу за који тренутак навести текст из Обрадовићевог дела, наставићу и са детаљима које он није споменуо, а који се у житијима налазе.

Житије преподобнога Пајсија

„Ко не зна шта су житија, нека чује од хиљаде само једну малену повјест, које сам ја не читао како се чита, него са свим грлом гутао и прождирио, које

1 Охридски пролог, Глас Цркве, Шабац 2000. год. (предговор); Нагласак мој.

2 До сада сам, у овој књизи, већ навео мноштво светачких примера као и учења светих отаца записаних у Прологу, који су се сви заједно показали небиблијским и погрешним.

3 На истом месту.

4 Види код: Милка Станковић, Прометеј са Балкана, стр. 164-166.

сам веровао како год Јевангелије, *и над којим сам тако горко плакао да сам вид очни покварио*. Нек чује, велим, пак ако има срце човеческо, нек ме не жали и нек над мојом бедном младостију не уздахне, ако може.

У житију преподобнога Пајсија стоји написано да је Христос сишао са неба и дошао у пустињу да га посети. П[реподобни] Пајсије опере Христу ноге. По млогом разговору отиде Христос; вода, с којом су ноге опрате остале у леђену. Ето ти од некуда дође ученик Пајсијев, тражи воде да пије. Нејма; похарчена вода. Вели му старац да пије воду из леђена. Ови гледа воду; мутну и блатну види, и која заудара на зној. Неће да пије, говорећи: „Како ћу ја помије пити?“ говори му старац: „Бре, пиј, пиј, јер ћеш се кајати“, и то много крат. Док му се додија, не толико од жеђи колико да се не покаже сасвим непослушан, помисли у себи: затворићу очи пак ћу је пити, макар да бих се знао отровати. Оде, гледа у леђен; хоћеш, нестало воде из леђена. Виче старца: „Старче, нестале воде; сад леђен пун бијаше, пак у један мах остаде празан и сув као длан.“ „Ха, одговара старац, нисам ли ти ја рекао: пиј, не накањуј се, јер ћеш се кајати.“ А кад му каза каква је то вода била, и прочита.¹

„Тада му рече Преподобни: ‘Доживео си, о чедо, награду за своју непослушност, то јест, лишен си божанских дарова’. Чувши то ученик, зажали много, па трчећи ка умиваонику, ништа не нађе и рече старцу: ‘Не налазим, оче, воду у умиваонику да бих пио.’ А божанствени Пајсије му рече: ‘Па како је могуће да нађеш кад си себе учинио недостојним, јер непослушност тера дар од непослушног, док послушање га, наравно, доноси послушнику.’ А ученик, ожалостивши се за ово што чу – упита: ‘Који је био онај велики дар којег сам лишен? И како нестале из умиваоника?’ А Преподобни му исприча све што се збило, како смо напред навели, рекавши још и ово: ‘Пошто си остао у непослушању и ниси пристао да пијеш ону воду кад ти је трипут заповеђено, зато је с неба сишао анђео Господњи и са великом побожношћу узев у своје руке ону свештену употребљену воду, врати се на небо.’ И чувши то ученик, *ужасну се* и уплаши од казивања те *дуго остаде без гласа*; потом је, дошав к себи, *плакао и туговао због своје пропасти*, ридајући: ‘Тешко мени јаднику! Какву врсту великог добра изгубих! Који лукави демон не даде ми да у томе уживам!’ И пошто таквим речима *оплака себе*, и покаја се, са сузама је тражио да нађе милост.’²

Након што је, дакле, Пајсијев ученик сазнао каква је то вода била у лавору и какву је велику благодат изгубио јер је није попио³, пао је у велико

1 Д. Обрадовић, Изабрани списи, стр. 118. Нагласак мој.

2 Јеромонах Пајсије Хиландарац, „Преподобни Пајсије Велики“, Београд 1989. год. Издавач: Манастир светог архијакона Стефана у Сланцима код Београда – метох манастира Хиландара. Нагласак мој.

3 Сличне заповести овој о испијању воде употребљене за прање ногу, својим ученицима су издавали (како би се то данас назвало – у циљу „испирања мозгова“) и остали свети пустињски оци. Ево шта нам о томе укратко саопштава историчар Вил Дјурант: „У манастирима је опат захтевао **апсолутну дисциплину** и новајлије подвргавао пробама издајући им **бизарна наређења**. Један опат (каже прича) наредио је неком новајлији да скочи у пламтећу пећ; новајлија је послушао; пламен је устукнуо да би он могао да прође. Једном другом монаху је речено да опатов штап забоду у земљу и залива га све док овај не процвета; годинама је он,

очајање. Није никако могао себи да опрости што је учинио грех непослушања (други од три монашка завета о којима смо говорили у претходном поглављу) насрам заповести Пајсијеве. Пошто је увидео сву неутешност свога ученика, преподобни га је охрабрио да од сада буде послушан да не би поново био лишен благослова. Иако је ученик за кратко добио утеху, после неког времена је почео поново да очајава због пропуштеног небеског благослова, који се састојао у пијењу поменуте прљаве воде. Зато је отишао поново свом учитељу и рекао му да га пошаље неком другом, искуснијем старцу, да би тамо пронашао утеху и олакшање:

„А божанствени Пајсије, узев мало хлеба, даде га ученику и рече му: ‘Узми овај хлеб и иди у онај град. Близу зидине града, на десној страни, наћи ћеш сиромашног човека који седи на ђубришту, каменован од деце и исмејан, па му дај овај хлеб. Од њега ћеш боголепно чути оно што је корисно.’¹

Након што је ученик учинио онако како му је било заповеђено и однео хлеб ономе који је седео крај градских зидина, овај га је упитао за Пајсија и укорио због непослушања. „Иди дакле и потчини се своме старцу – великом Пајсију“, рекао му је, **„јер онај који се не покорава њему тај се не покорава ни наредбама Спаситеља нашег Христа.“**² Иако је овај укор деловао и ученик Пајсијев се за кратко време примирио, његова савест га је поново почела да прогања. Плачући због штете коју је претрпео због непослушања, поново је молио свога учитеља да му допусти да иде светитељу који је седео на ђубришту. Иако му је Пајсије говорио да не иде, ученик се поново учини непослушним. После многог мољења, преподобни му рече да се онај човек упокојио и то тако што је, предвидевши своју смрт, са још двојицом светих отишао и упао у некакву гробницу у којој су, потом, сва тројица умрла. Пајсије рече ученику да оде до тог гроба и васкрсне мртваца, да би му овај дао потребне савете. Пошто је ученик отрчао и учинио што му је преподобни заповедио, одмах устаде мртвац и каза му:

„Зашто ми се не покораваш кад сам ти рекао да се потчиниш свом старцу? Иди, дакле, и потчини се њему без двоумљења, и слушај речи његове ако хоћеш да се **спасеш**, јер ко се не покорава његовим речима заиста се **противи Христовим заповестима**.’ То рекавши, покојник опет усну. А ученик дивећи се, врати се блаженом Пајсију и исприча му све до детаља те се отада и убудуће умирише његове мисли.“³

Ево, тако укратко гласи један део приповести из житија преподобнога Пајсија. Из њега је најважније што смо научили то да Господ одобрава монастицизам и монашке завете, да благосиља монахе – пустињаке, лично их посећује, оставља прљаву воду за пиће као благослов и упућује ученике на беспоговорну послушност њиховом старешини. Такође, ту су и светитељи

свакога дана, ишао на Нил, удаљен две миље, и доносио воду да залије штап; треће године Бог се сажалио на њега и штап је процветао.“ Историја цивилизације, Доба вере, први део, стр. 80. Нагласак мој.

1 Преподобни Пајсије Велики, стр. 114. Нагласак мој.

2 Исто, стр. 115. Нагласак мој.

3 Исто, стр. 115-116. Нагласак мој.

који живе на ђубриштима (живљење на ђубришту је, вероватно, један од примера на који нас је ава Јустин упутио да се угледамо ради постизања савршенства и вечног живота), њихово васкрсавање из мртвих¹ и упућивање на то да речи светитељеве вреде као и Спаситељеве, те да онај који не слуша свете оце ни Христу није послушан! У претходном поглављу смо аргументовано потврдили и установили да се науке, попут ових малочас побројаних, нимало не темеље на Библији, те да стога нису Богу угодне. Православна црква, очигледно немајући библијске аргументе за доказивање свога веровања, прибегава измишљању а касније и веровању у разне легендарне приче. Ево како је мудри Доситеј прокоментарисао ову причу из Житија:

„Ево, браћо, с хиљаду хиљада оваквих басна пуна су житија светих. Ово сам веровао и над овим горке сузе проливао. **Глупи и најсујевернији египетски дервиши би ли могли смешнију и луђу басну измислити?** Срамота не само светога християнскога имена него целога човеческога рода да се овакве и овима подобне **бесловесне басне** у християнским књигама налазе, да се читају и да се верују.“²

Ево још једне епизоде из житија овог светитеља, а коју спомиње и Доситеј у својим делима:

Једном приликом, када је св. Јован Колов зажелио да посети преподобног Пајсија у његовој келији, зачуо је да унутар просторије овај Божији слуга са неким разговара. Сачекао је извесно време, да не би реметио причу, а онда направивши буку, ставио до знања Пајсију да некога има пред вратима. Изашавши напоље, преподобни се врло обрадова угледавши свога пријатеља Јована. Након што је био уведен у келију, Пајсијев гост је остао изненађен чињеницом да је она празна – те да нема никога, иако је до малочас јасно чуо разговор двојице људи. После постављеног питања и молбе за објашњењем те тајне, Пајсије му је овако одговорио:

„Најдражи од пријатеља! овај кога си чуо да разговара са мношвом био је велики *Константин*, први цар хришћана, а сишао је с неба, послат од Бога,

1 Да ово васкрсење и није неко велико чудо, те да се у „Житијима“ може пронаћи помен много знаменитијих чудеса, сведочи и пример буђења такозваних „спавача“, седморице младића (римских војника) који су заспали у једној пећини на брду близу града Ефеса. Наиме, пошто су одбили да послушају заповест цара Декија (249-251. год) да убијају хришћане, ови младићи су се сакрили у поменуту пећину да би избегли царев гнев.

„Кад то цар сазна, нареди, да се пећина зазида. Бог пак по далекосежном промислу Своме пусти на младиће један чудноват и дуготрајан сан. Царски дворјани, Теодор и Руфин, потајни хришћани, дадоше узидати и један ковчежић од бакра са оловним плочама, на којима беху исписана имена ових младића и њихова *мученичка смрт* у време цара Декија. Прошло је од тада преко 200 година.“

За време хришћанског цара Теодосија Млађег (408-450) настао је спор у „Цркви“ у вези васкрсења мртвих, у које неки нису веровали. Услишивши молитву овог побожног цара, у којој је вапио Богу да на неки посебан начин увери у могућност васкрсења оне који су сумњали, Господ је учинио да се „спавачи“ пробуде и пред свима дају сведочанство о васкрсењу. Након што се за ово чудо свуда чуло и сам цар са свитом са њима разговарао, младићи су, седам дана након свога ускрснућа, поново уснули „сном мртвим, да чекају опште васкрсење“. (Види: Пролог, 4. август). Пајсије Хиландарац вели да су ови „спавачи“ били у стању сна *преко триста година*, што се очигледно не поклапа чак ни са историјским подацима о временима владавине цара Декија и Теодосија (Види: Преп. Пајсије Велики, стр. 74-75).

2 Д. Обрадовић, *Изабрани списи*, стр. 118. Нагласак мој.

и рече ми: ‘Блажени сте ви који сте се удостојили да имате јединствено уређење, јер заиста је ваше ревностно блаженство од Спаситеља’. А ја, рекавши њему: па ко си, господине мој, ти који то кажеш и *многа срећним сматраш нас монахе?*’ И добих одговор: ‘Ја сам велики Константин. **Сишао сам с небеса да бих ти открио славу коју уживају монаси на небесима** (...) и камо среће да сам хтео да оставим привремено царство и царску одећу и круну па да постанем сиромашан и да облачим врећу и да прихватим све остало што тражи монашко уређење.’¹

Завршавајући своје казивање о овом делу житија св. Пајсија, Доситеја га је, сматрајући га измишљотином, пропратио речима: „Нека сад задржи смеј, ко може.”²

И заиста је тако. Ова прича је више него невероватна из више разлога. Прво, према Светом писму је немогуће (као што ћемо утврдити у поглављу о поштовању светитеља) да се умрли људи из прошлости јављају живима на било који реалан начин. Друго, каже се да је Пајсије разговарао са царем Константином. Православље сматра цара Константина светитељем, јер је прогласио слободу за хришћане после вишевековне неслободе и прогањања и сазвао Први васељенски сабор на коме је осуђена аријанска јерес. Овај светитељ се слави 21. маја по старом, јулијанском календару. Ипак, није јасно како је могуће да се овај човек нашао на листи светитеља (и да је, шта више, назван „равноапостолским“ и „тринаестим апостолом“)³, не само што читавог живота, чак и по православном учењу, није био хришћанин (јер није био крштен) већ и зато што је био поштовалац Митриног култа (култа Сунца). За свога живота, овај цар је носио паганску титулу Pontifex Maximus, наставио да надзире паганско богоштвоље и да ради на заштити његових права. Према Католичкој енциклопедији, приликом посвећења града Константинопоља (Цариграда) 330. године после Христа, коришћен је полу-хришћански полу-пагански церемонијал. На тргу је била постављена кочија бога Сунца а изнад ње крсни знак. Новац који је овај цар ковао имао је на себи знак крста, али и ликове римских богова Марса или Аполона. Такође, наставио је да верује у паганске магичне формуле за заштиту жетве и исцељивање од болести.⁴ Поред свега напред реченог, познати историчар Вил Дјурант у делу Историја цивилизације, наводи и податке о томе да је и након свога „преобраћења“ Константин остао веома рђав човек. Наиме, овај владар се женио два пута. Прва жена му се звала Минерва и са њом је имао сина Криспа, који је касније, као истакнути војник, помагао своме оцу. Ипак, године 326. н. е. (само годину дана након Првог васељенског сабора) Константин је убио сина због оптужби своје друге жене Фаусте (са којом је имао шесторо деце), која је тврдила да ју је овај облежао. Након што је Константинова мајка Јелена (која се такође слави као светитељка) убедила свог сина да се овде заправо ради о Фаустиној завери, да би се један од њених синова у будућности

1 Преподобни Пајсије Велики, стр. 108-109. Нагласак мој.

2 Д. Обрадовић, Изабрани списи, стр. 119.

3 Види: 2000 година хришћанства, Београд 2000. год. стр. 66.

4 Види код: Woodrow, str. 56.

зацарио, те да се она сама подала Криспу, цар је убио своју другу жену тако што ју је удавио у кади са врелом водом. Некако у исто време, наредио је и бичевање свога сестрића које се завршило смрћу, док је његовог оца (мужа своје сестре) задавио иако му је раније обећао да ће му поштедети живот.¹ Поврх свега, овај сурови нехришћанин је пред сам крај живота био крштен (и то баш тада, пред крај живота, из разлога погрешног веровања које се у то време у цркви укоренило и опстало у Православљу до данашњих дана, а које гласи да се крштењем перу сви предходно учињени греси заједно са прародитељским), и то од стране епископа Јевсевија Никомедијског који је, ни мање ни више, био заговорник аријанског богословља које је било анатемисано.

„Цар Константин је умро 22. маја 337. године, а по традицији, пред смрт га је крстио еп. Јевсевије Никомедијски *у аријевском духу*.“²

То у преводу значи да је и сам Константин, својим крштењем постао аријанац, то јест припадник једне изразито неправославне верске групације. Ради бољег разумевања овога што сам до сада изнео, размислимо да ли би било могуће да се данас понови исти сценарио? Сценарио који подразумева да бивши сурови безбожник и убица, пред саму смрт обави крштење у заједници Јеховиних сведока (који попут древних аријанаца одбијају веровање у Христово божанство и Свету Тројицу) а потом буде канонизован међу православне светитеље? Пошто је овакав сценарио данас сасвим сигурно немогућ, онда се поставља питање како је био могућ у Константиновом случају? Но, када би и занемарили библијско учење о немогућности да се мртви јављају живима, те када бисмо следили само православно схватање које говори да аријанцима као „јеретицима“ нема места у небеском царству (јер не могу да прођу кроз ваздушно митарство испитивања јереси³), то би значило да ни Константин није тамо отишао, нити се пак, следствено томе, могао Пајсију отуда да јави. Но, вероватно је да се Константин удостојио канонизације међу православне светитеље због тога што је његова услуга учињена поменутој цркви била већа од многобројних почињених (и по православном учењу) од Бога неопроштених греха. А то даље значи да је поменута канонизација била више политички него верски акт који се заснива на здравом богословском утемељењу.

Наводно „Константиново“ казивање о томе да су монаси у великој милости код Бога, те да он због тога веома жали што и сам није био монах, такође можемо сматрати измишљеним а због свих оних разлога које сам навео у претходном поглављу.

Пре него што будем казао нешто више о житијима и „подвизима“ осталих светитеља, желим да погледамо само још неколико детаља из живота овог већ поменутог. Поред тога што се за њега казује да је веома волео подвиг „молчанија“ (тј. сталног ћутања), ради којег је једном приликом побегао

1 Види код: Woodrow, стр. 54-55. Аутор је навео податке из дела: Durant, *The Story of Civilization, Caesar and Christ*, p. 66.

2 Момир Јовић, Рано хришћанство на Балкану, Просвета, Ниш 1994. год. стр. 36. Нагласак мој.

3 О томе детаљно у поглављу: Живот после смрти.

од јавности и сакрио се у пећину где је провео три године (при чему је косу која му је брзо расла везивао за неки колац прибијен о каменити свод) он се даноноћно молио не дајући себи ни покоја ни одмора. Том приликом га је Господ Исус Христос више пута посетио изражавајући дивљење његовом подвигу. Неки од подвига су били и његови постови по једну или више недеља узастопце, без и мало хране. Казује се још да је успео да пости и читавих 70 (седамдесет!) дана не стављајући ништа у уста.¹ У овоме је овај свети старац превазишао не само старозаветне пророке Мојсија и Илију који су без хране издржали по 40 дана (5. Мојс. 9:18; 1. Царевима 19:5-8), већ и самога Господа Исуса Христа који је након четрдесетодневног поста ипак огладнео:

„А Исус се пун Духа Светога врати с Јордана, и водио га је Дух по пустињи, где га је ђаво кушао четрдесет дана. И тих дана није јео ништа, па кад се они навршише, **огладне.**“²

Чудеса везана за овог светитеља (а приказали смо само мали део њих), као што смо видели, веома су знаменита. Једина слабост им је, међутим, што су очевидно са библијске тачке гледишта супротстављена Духу и слову Светог писма, те према томе и неистинита.

Житије св. великомученика Георгија победоносца

Други светитељ о коме желим да понешто кажем јесте св. великомученик Георгије победоносац, који се слави 23. априла по старом календару (тј. 6. маја по новом). Поред многобројних његових чуда ми ћемо у овом поглављу посебно поменути два, а то су васкрсавање вола у име Христово као и увијање аждаје у Сирофеникији. Прво знамење је описано овим речима:

„Док је свети великомученик био у тамници, к њему су долазили они што због његових чудеса беху поверовали у Христа. (...) Међу долазницима беше неки човек по имену Гликерије, прост земљорадник. Њему се догоди те му во паде са брега у провалију и *црче*. Чувши за светитеља, Гликерије отрча к њему плачући за својим волом. А светитељ, осмехнувши се тихо, рече: Брате, иди с радошћу, јер **Христос мој оживе вола твог.** – и он, искрено поверовавши мучениковој речи, оде и *затече вола живога*, као што му каза светитељ.“³

Према учењу Светога писма, једина бића достојна и вредна васкрсавања јесу људи. Господ Христос и апостоли враћали су бојанском силом у живот умрле особе (које су касније, наравно, поново и дефинитивно умрле) ради исказивања Господње силне моћи и власти над смрћу (Отк. 1:18).⁴ Са друге стране, не постоји ни најмањи доказ да је било ко у библијска времена

1 Види у: Преподобни Пајсије Велики, стр. 74.

2 Ев. по Луки 4:1-2. Нагласак мој.

3 Свечарска житија, ава Јустин Поповић, Свети великомученик Георгије победоносац, манастир Хиландар 1995. год. стр. 28. Нагласак мој.

4 Види примере васкрсавања у Новом завету на следећим местима: Мт. 10:8; Лк. 7:11-17; 8:40-56; Јн. 11:38-44; Дела ап. 9:36-42; 20:8-12.

васкрсавао животиње. Према апостолу Петру, оне су створене да се кољу и убијају ради човекове исхране и одевања.¹ Ова приповест о оживљавању цркнutoг вола божанском силом Исуса Христа јесте, могу слободно рећи, исмевање еванђеља на веома перфидан начин. Доситеј Обрадовић је истину био у праву када је рекао да су Житија светих скуп лудих и сујеверних басни (бајки) за које је срамота да се читају и верују од стране оних који се називају хришћанима.

Приповест о другом великом Георгијевом чуду гласи овако:

„Не треба прећутати оно знаменито чудо које учини свети великомученик Георгије **убивши аждају** у Сирофеникији крај града Вирита, покрај мора, недалеко од града Лиде, где би погребено тело овог светог великомученика. То чудо изображено је разним иконама старим. А путницима који путују у Палестину показују место где се то чудо догодило. А оно се догодило на следећи начин. Крај града Вирита бејаше врло велико језеро, у коме живљаше огромна аждаја, страшан погубитељ. Излазећи из језера, она је многе људе грабила, у језеро одвлачила, и тамо их прождирала. И народ који је много пута ишао у хајку на њу, она је разгонила и побеђивала. Јер прилазећи градским зидинама *она је дисањем својим испуњавала ваздух смртоносним отровом*, од кога су се многи разбољевали и умирали. И беше невоља и туга и вапај и плач велики непрестано у том граду, у коме су живели незнабошци. Сви житељи, и сам цар, беху идолопоклоници.

Једнога дана сабраше се житељи града Вирита, одоше код свога цара и упиташе га: Шта ћемо чинити, јер гинемо од оне аждаје? А он им одговори: Оно што ми открију богови, то ћу вам препоручити. – И он путем откривења доби од живећих у идолима демона, тих убица душа људских, савет који саопшти житељима града. Савет овај: Да не би сви изгинули, треба сваки дан да редом дају своју децу, сина или кћер, оној аждаји за храну. Притом изјави: А кад дође ред на мене, онда ћу и ја дати своју кћер, иако ми је јединица.

Грађани прихватилише овај царев савет, или боље савет демона, и одлучише да сви, и старешине и обични грађани, сваког дана дају децу своју за храну аждаји. И то на овај начин: сваки дан се имао остављати на обали језера нечији син или кћер, красно окићени. – И тако су радили, иако су много жалили и плакали за децом својом. А аждаја је излазила и јела децу. Пошто се обредише сви грађани у давању деце, дође ред и на цара. Грађани дођоше код цара и рекоше му: Ето, царе, ми смо сви по твојем савету и одлучи дали децу своју аждаји, шта сада наређујеш да чинимо? Цар им одговори: И ја ћу дати своју једину кћер, а потом ћу вам јавити што нам богови буду опет открили.

Онда цар дозвољава своју кћер и нареди јој да се најлепше украси. И жаљаше за њом и плакаше силно са целим домом својим, али није могао да наруши одлуку, тобож божанску, а уствари демонску, о приношењу деце на жртву. И он даде своју кћер да је одведу аждаји, као жртву богу адског бездана. А он сам са својим сузним очима посматраше из палате како је воде. И одведоше девојку на одређено место на обали језера, на коме се приносила жртва аж-

¹ Види: 2. Петрова посланица 2:12.

даји. И она стајаше ридајући и очекујући смртни час, у који је аждаја имала изаћи из језера и појести је.

И гле, по промислу Божјем, који хоће да се сви спасу и да се град тај избави и од телесне и од душевне погибљи, наиђе тамо свети великомученик Георгије, војник Небеског Цара, јездећи на коњу и држећи у руци копље. И видевши девојку где стоји крај језера и силно плаче, он је упита због чега ту стоји и тако плаче. Она му одговори: Добри младићу, бежи брзо одавде са коњем својим, да не би заједно са мном погинуо. Светитељ јој на то рече: Не бој се, девојко, већ ми кажи шта ишчекујеш, док те народ издалека посматра? Девојка му одговори: О изврсни младићу, видим да си јуначан и храбар, но зашто желиш да умреш са мном? Бежи брзо са овог места. Светитељ јој онда рече: Нећу отићи док ми не кажеш истину, због чега овде стојиш и плачеш, и кога очекујеш?

Девојка му онда исприча све редом о аждаји и о себи. На то јој свети Георгије рече: Не бој се, девојко, јер ћу те ја у име Господа мог, Бога истинитог, избавити од аждаје. Она одговори: Добри војниче, не жели да погинеш са мном него бежи, и избави себе од горке смрти; доста је да ја сама овде погинем, јер и мене нећеш избавити од аждаје, и сам ћеш погинути.

Док девојка говораше то светитељу, гле, појави се из језера она страшна аждаја, и стаде се приближавати својој уобичајеној жртви. Видевши аждају, девојка крикну силно: Бежи, човече, ево аждаја долази! – Свети Георгије се прекрсти, и призивајући Господа рекавши: У име Оца и Сина и Светога Духа, полете са коњем на аждају, *снажно јој зари копље у грло, пригњечи је уз земљу, а коњ је ногама гажаше*. Затим свети Георгије *нареди девојци да својим појасем веже аждају и води је у град као кротког пса*. А народ са запрепашћењем посматрајући где **девојка води аждају**, стаде бежати од страха. Онда им свети Георгије рече: Не бојте се, него се уздајте у Господа Исуса Христа, и верујте у Њега који ме посла к вама да вас избавим од аждаје. И свети Георгије уби аждају мачем усред града, а људи извукоше њен труп изван града и огњем спалише. Тада цар тога града и сав народ повероваше у Христа и примише свето крштење. И би крштено тада двадесет и пет хиљада људи осим жена и деце. И на том месту потом би подигнута велика и прекрасна црква у име Пречисте Дјеве богородице, кћери небеског Цара Бога Оца, и мајке Сина Његовог, а невесте Духа Светог, у име светог победоносца Георгија, пошто је избавио ону девојку од видљиве аждаје. Он исто тако чува непорочну цркву Христову, и сваку душу православну помоћу својом од невидљивог прождиратеља у бездану ада, и од греха као од змије смртоносне.¹

Желим да запазимо неколико детаља из управо наведеног житија св. Георгија.

Најпре, опажамо да је аждаја описана као веома велика и врло силна да јој чак ни читава војска није могла да науди. Но, потом ју је савладао само један човек, а његов коњ газио ногама (што не оставља утисак да је нема

¹ Ава Јустин Поповић, наведено дело, стр. 59-63. Нагласак мој. Граматичке неправилности у тексту потичу из наведеног дела и са моје стране нису исправљане.

била тако велика како је раније приказана). На послетку, ову огромну и страшну животињу (ако се може назвати тако) је царева кћер водила везану својим танким појасом кроз читав град (иако није баш јасно како аждаја није изгубила живот када јој је Георгије зарео копље у грло), као каквог питомог пса.

Ова бајка, слична многим другим у којима се спомињу чудовишна бића – а које се налазе у књигама за децу, која се у Православљу проповеда као истинит догађај је апсурдна из неколико разлога. Уколико и допустимо могућност да је у то време постојао још по неки неизумрли примерак великих водених гмизаваца (диносауруса) а који би личили на описану „аждају“, потпуно је немогуће да би дах ове немани био попут смртоносног отрова од кога су многи умирали. Иако и данас постоје водоземци и гмизавци који поседују отров у својим отровним жлездама, који им служи за одбрану од предатора или пак за напад (паралисање и убијање животиња којима се хране), тај отров се не налази у издахнутом ваздуху, а поготово не у таквој концентрацији да би од њега помро силан народ. Овакви примери се могу наћи само у маштовитим причама или модерним филмовима научне фантастике (попут филма „Alien“ тј. „Осми путник“ у коме венама чудовишта тече нека врста киселине). Господ сасвим сигурно није створио бића чији би дах био отрован да би и велико мноштво од њега умирало. У Библији се налази описано мноштво чуда, али ни једно овако нереално попут овог из житија поменутог светитеља.

Пошто сам већ малочас споменуо чудо у вези оживљавања (васкрсавања из мртвих) Гликеријевог вола, није згорег да на овом месту у пар речи изнесем још неке примере из житија оних светитеља који су своју духовност исказивали у свом пријатељевању са животињама. Примери који следе налазе се у књизи „вечитог српског еванђеља“, Охридском прологу владике Николаја.

Светитељи и животиње

„**Св. муч. Трифун.** Рођен у селу Кампсади у Фригији од сиромашних родитеља. У детињству чувао гуске. И још од детињства на њему је била велика благодат Божја те је могао *исцељивати болести* на људима и *на стоци*, и изгонити зле духове.“ (1. Фебруар);

„**Свешт. Муч. Власије.** (...) Када град Севестија оста сасвим без хришћана – једни изгибоше, други избегоше – тада се старац Власије повуче у планину Аргеос, и тамо се настани у једној пештери. *Дивљи зверови познавши светог човека, приближе се око њега, и он их нежно миловаше.* Но гонитељи нађоше светитеља у том скривеном месту и поведоше га на суд. Уз пут Власије исцели једнога дечка, коме беше застала кост у грлу; *и на жалбу неке бедне удовице, да јој вуц уграбио прасе, учини силом своје молитве да јој вуц врати прасе.* (...) Народ се моли св. Власију за напредак домаће стоке и за заштиту од зверова. На Западу пак моле му се још и против гушобоље.“ (11. Фебруар);

„**Преп. Марко Подвижник.** Аскет и чудотворац. (...) Био много милостив и плакао над бедом сваког Божјег створења. Једном се плачући *помоли Богу за слепо штене једне хијене, и штене прогледа.* Из благодарности донесе му хијена – мајка једну овнујску кожу. Но светитељ забрани хијени да убудуће коље овце бедних људи. Примао причест из руку анђелских.“ (5. Март);

„**Преп. Герасим.** (...) Једном виде лава где риче од бола, јер беше му трн у ноzi. Герасим приђе, *прекрсти се,* и извади зверу трн из ноге. Лав се тако укроти, да је дошао за старцем у манастир и ту остао до смрти старчеве; а кад старац умре, и *лав свисне од бола за њим.*“ (4. Март).¹

„Често су светитељи своју оскудну храну (углавном хлеб) делили са дивљим зверовима (случај светог Серафима Саровског и многих других). Често су у молитвама светитеља пред пећином или колибом на свој начин учествовале и дивље звери. Светог Серафима Саровског затицали су посетиоци више пута на молитви пред колибом у шуми, а у кругу око њега, *са погледом пуним поштовања* и упереним у његово лице, *медведи и лисице.* Житија хришћанских пустињака препуна су примера пријатељског односа између њих и дивљих зверова и није могуће овде их појединачно наводити.“²

Но, поред ових хумористичких прича, у Житијима постоје и далеко важнија казивања која показују сву озбиљност негативних последица које са собом доноси небиблијска теологија и религијска пракса која се вековима обдржава у Православној цркви.

Светитељски примери самомучења ради спасења

Међу многим светим оцима, подобним и преподобним светитељима, постојао је и изванредан број оних који су трпели најразличитија „самомучења“ због својега спасења. Неки су, на пример, живели годинама у гробовима, неутешно плачући због своје будуће смрти као и несигурности да ли ће их Господ примити у небеско царство. Други су сами себе окивали тешким гвозденим ланцима, а трећи годинама јели само земљу и пили морску воду. Ове и многе друге приповести би требали да прочитају сви, а поготово они међу Србима и свим другим православним народима који се боре против „деструктивности разних секти“ а у исто време дозвољавају својој деци да посеђују богослужбене храмове и манастире цркве која самодеструкцију сматра вредном дивљења и препоручује је говорећи да је реч о примерима на које би требали да се угледамо уколико желимо да доспемо у небеско царство. Ево неких од њих:

„**Преп. Талалеј, испосник сиријски.** Беше најпре у манастиру Св. Саве Освештаног, но после се настани на *неком гробљу* многобожачком, чувеном због појава злих духова и страшилишта. Да би победио страх у себи

¹ Нагласци на цитираним текстовима из Пролога су моји.

² Најбољи васпитач, стр. 99. Нагласак мој.

вером у Бога, Талалeј се настани **у том гробљу где поживе многе године**, претрпевши много од напада духова и дању и ноћу.“ (27. фебруар);

„**Преподобни Евстратије**. Од Тарса. Велики испосник и молитвеник. За 75 год. у манастиру није легао на леву страну да спава но увек на десну. За време службе Божје од почетка до краја у себи говорио: Господи помилуј! Умро у својој 95. год.“ (9. јануар);

„**Преп. Теодор Трихина**. Цариграђанин, и син богатих родитеља. Као младић **остави родитеље своје**, и дом, и богатство, и настани се у једном пустињском манастиру у Тракији. **Ту себе преда најтежим подвизима**. Спавао је на камењу – *да би само мање сна имао* – ишао је вазда гологлав, и одевао се у једну хаљину од кострети, због чега је и прозван Трихин или Кострет.“ (20. април);

„**Преп. Теодор Сикеот**. (...) Подвиг Теодоров надмашивао је својом *суровошћу* подвиге свих живих подвижника његовог времена. **Мучио је тело своје и глађу и жеђу и железним оковима** и свеноћним стајањем на молитви.“ (22. април);

„**Преп. Марко Трачерски**. (...) Раздавши све имање сиротињи, он седе на једну даску у мору с тврдом вером у Божју помоћ и с молитвом да га Бог одведе где је Њему воља. И Бог Промислитељ сачува га и доведе у Ливију (или Етиопију), у планину звану Трачерска. На тој планини подвизиваше се Марко 95 година, *не видећи ни човека ни звера*. Пуних 30 година вођаше страшну борбу са злим дусима и **мучаше се** и глађу и жеђу и мразом и жегом. **Јео је земљу и пио морску воду**.“ (5. април);

Столници

Међу многобројним подвижницима из прошлости налазимо и оне који су се својим подвигом уздигли до највећих висина. Ово последње сасвим сигурно у буквалном а можда и у пренесеном значењу. Наиме ради се о светитељима, монасима – пустињацама, који би се попели на неки стуб (столп) који би на врху имао малу платформу, и ту би провели деценије (читав свој живот) у непрестаној молитви, уопште не силазећи на земљу. Ево неких примера из живота ових светитеља:

„**Преп. Теодул**. Знаменити патриције на двору Теодосија Великог. По смрти своје жене остави сујету света, повуче се из Цариграда на један *столп* код Ефеса где се подвизиваше **пуних 30 година**.“ (3. децембар);

„**Преп. Данило Столпник**. (...) У 12. години прими монашки чин, посети Симеона Столпника и од овога би благословен. Жељан самоће Данило напусти манастир и повуче се у неки заустели идолски храм на обали Црног мора. (...) После тога попе се на *столп*, на коме оста до смрти своје трпећи подједнако и жегу и студен и нападе од људи и од демона. (...) Пожививши 80 година упокоји се овај анђелски човек 489. год.“ (11. децембар);

„**Преп. Лука Столпник**. (...) Повуче се на један *столп* код Халкидона, на коме се подвизиваше **пуних 45 година** чистећи душу своју од сваке

грешне жеље и помисли. Угодивши Богу, упокоји се између 970 - 980. год. и пресели се у бољи живот.“ (11. децембар);

„**Преп. Симеон Столпник Дивногорац.** (...) У шестој години живота удалио се у пустињу ка некоме духовнику Јовану, под чијим руководством предао се великом посном и молитвеном подвигу на удивљење свих оних који су га видели. (...) Многе године провео на *столпу* Богу се молећи и псалме појећи. (...) Живео понекад **по 30 дана без сна и још дуже без хране**, примао храну из руку ангела.“ (24. мај);

„**Преп. Никита Столпник.** (...) Никита *остави* кућу своју, и жену и имање, и оде у један манастир близу Перејаславља, где се до смрти подвизиваше **тешким подвизима. Обложи себе ланцима, и затвори се у један столп**, због чега се и прозва Столпником. (...) Неки злотвори видеше на њему ланце, па по сијању помислише да су од сребра. За то га једне ноћи убише, а ланце скинуше и однеше.“ (24. мај);

Историчар Вил Дјурант у својој „Историји цивилизације“ такође описује житија неких од светитеља – столпника који се данас поштују у Православљу, и на чије нас опонашање живота позивају модерни православни вероучитељи и наречени светитељи (попут Јустина Поповића и владике Николаја):

„Манастир који је Мартин основао у Поатјеу (362.) био је први од многих који су се појавили у Галији. Пошто је идеја монаштва дошла у Рим захваљујући Атанасијевом *Животу светог Антонија*, и Јеронимовом енергичном позиву на испоснички живот, Запад је испрва преузео најнапорније и најсамотније форме монаштва, и покушао да у мање повољним поднебљима примењује строги режим монаха који су живели под египатским сунцем. **Монах Вулфилајх, у Триру, годинама је живео босоног на стубу; зими су му нокти отпадали са прстију, а леденице висиле са браде.** Свети Сенох близу Тура, живео је затворен у тако тесном простору између четири зида да није могао да помера доњу половину тела; у том положају је провео много година и изазивао поштовање светине.“¹

„Сиријска пустиња је била насељена анкоритима (анакхоретама, монасима – пустињацима; прим. И. С.); неки од њих, **као хиндуистички факири, везивали су се ланцима за непомерљиве стене**, други су презирали тако стално станиште и **лутали по планинама** хранећи се травом. Кажу да је Симеон Стилит (390? - 459) имао обичај да се одриче хране током четрдесет дана ускршњег поста; у току једног ускршњег поста, на његов захтев, ставили су га са нешто мало хлеба и воде у зидом ограђен простор; на дан Ускрса зидови су уклоњени, а хлеб и вода нађени нетакнути. У Калат Семану, у северној Сирији, око 422, Симеон је себи подигао стуб висок шест стопа (два метра) и живео на њему. Постиђен због те умерености, изградио још више стубове и на њима живео, све док није начинио стално станиште на стубу високом шездесет стопа (двадесет метара). Његов обим на врху није био већи од три стопе (једног метра); ограда је чувала свеца да не падне на земљу док спава. **На том стубу је Симеон живео непрекидно три-**

¹ Вил Дјурант, Историја цивилизације, Доба вере – први део, стр. 78. Нагласак мој.

десет година, изложен киши и сунцу и хладноћи. Лестве су омогућавале ученицима да му донесу храну и уклоне његове отпатке. **За стуб се био везао помоћу конопца; конопац му се усекао у месо, које је на том месту иструлило, заударало и привлачило црве; Симеон је скупљао црве који су падали са његових рана, говорећи им, „Једите то што вам је Бог дао“.** (...) Његова „висинска“ побожност створила је узор пустињака столпника (стилита) која је потрајала дванаест векова и у темељно секуларизованом облику истрајава до данас.¹

После прочитаних неких делова житија ових светитеља, оно што смо могли поново да учимо јесте веома велики труд око свог спасења и досезања небеског царства, испољен кроз различите небиблијске методе. Попут осталих монаха који се нису пењали на столпове, и ови су остављали своје куће и породице ради што већег посвећења, а потом се подвргавали изузетно нехуманим условима живота, глади и жеђи, као и најразличитијим климатским условима. Такође, ту је и самоокивање у ланце, само да би мучење било што веће. Колико су ови примери далеко од онога што нам Нови завет говори о духовном хришћанском животу и посвећењу, очевидно је и не треба посебно објашњавати. Шта више, ова метода посвећења кроз молитве и борављење на столповима далеко више подсећа на праксу будистичких монаха и припадника других источњачких религија него на нешто што би могло да буде иоле хришћанско. Ево шта о овоме казује Ernst Benz:

„У пракси православног монаштва, посебно у његову старијем облику, задржале су се веома специфичне оријенталне карактеристике аскезе, које **умногоме подсећају на некршћанску, хиндуистичку или будистичку аскетску праксу.** Тако се у сиријском монаштву развио тип свеца на ступу. На капител каквог усамљеног ступа, који је већином остатак каквог срушеног храма, сједа еремит и ту остаје у положају ‘вјечне молитве’. Стање сталне медитације долази до изражаја такођер у тјелесном држању. **Аскета прихваћа молитвени став као трајни положај,** тако да су на крају – барем према извештају легенди – код неколико сиријских светаца птице гнијездиле своја гнијезда на њиховим главама или њиховим испруженим рукама.“²

А што се тиче осталих, горе већ поменутих пракси самоизнуривања православних светитеља, којим су они желели да досегну спасење (а које су неупоредиво различите од пута спасења о којем нас обавештава Божија Реч), Benz додаје и ово:

„И други су аскете на руском тлу вршили екстремне физичке покорничке праксе не само у облику непрекидног поста до 40 дана и по тисућу пута поновљеним прострацијама, **при чему се молитељ бацао на тло цијелом својом дуљином с испруженим рукама и с челом ударао о тле,** него и ношењем огромних жељезних ланаца и бодљикавих тешких жељезних

¹ Наведено дело, стр. 81. Нагласак мој.

² Duh i život Istočne crkve, str. 91. Нагласак мој.

крижева на голом тијелу испод мантије, стројева за мучење, који се још и данас могу видјети по музејима православних самостана.“¹

Такође, о овоме читамо и код Вила Дјуранта:

„Међу анкоритима је дошло до великог надметања у подвижништву. Како каже опат Дишен, Макарију из Александрије „никада се није могло десити да чује за неки подвиг у аскетизму а да сместа не покуша да га надмаши“. Ако други монаси нису јели кувано месо у току ускршњег поста, Макарије не би јео месо пуних седам година; ако би неки казнили себе неспавањем, Макарија су људи могли видети како „**махнито покушава да двадесет узастопних ноћи одржи себе будним**“. У току једног ускршњег поста, стајао је усправно ноћ и дан, и није јео ништа осим, једном недељно, неколико листова купуса (...) **Шест месеци је спавао у мочвари и тело излагао отровним мувама**. Неки монаси су се истакли у подвизима осаме; тако је Серапион живео у једној пећини на дну амбиса у који је неколико ходочасника једва могло да сиђе; када су Јероним и Паула стигли до његове јазбине, нашли су човека од којег су остале малтене саме кости, са комадом тканине око слабина, а лице и рамена му је прекривала неподсеца на коса; ћелија му је била велика тек толико да у њу стане лежај од лишћа и једне даске; а ипак, тај човек је својевремено живео међу римским аристократама. **Неки уопште нису лежали док су спавали** – Бесарион четрдесет година, а Пахомије педесет; неки су се посебно оспособили за ћутање и провели многе године не проговоривши ни реч; **други су носили тешке тежове куда год су ишли, или везивали удове гвозденим наруквицама, штитницима или ланцима**. Многи су са поносом бележили број година откако нису погледали лице неке жене.“²

Светитељи који су чезнули за мучеништвом

Смрт је, према речима апостола Павла, последњи људски непријатељ (1. Кор. 15:26). Из тога разлога, ниједан човек не би требао да чезне за њом. Иако је Господ Исус Христос својом смрћу и васкрсењем као и давањем вечног живота свим од Бога рођеним особама, обезбедио небеско блаженство у које одлазе након физичке смрти, новозаветни верници треба да изнад свега цене живот на земљи, и да на њој прослављају свога Створитеља.

Као што је то случај са многим другим библијским текстовима, добар део тзв. „светитеља“ из прошлости је неке од њих, који говоре о смрти, погрешно схватио и у складу са тим изражавао жељу за својом што скоријом насилном смрћу (мучеништвом) због доказивања сопствене вере у Бога. Неки од стихова који могу да буду погрешно схваћени и протумачени на начин на који су то чинили древни „светитељи“ су на пример:

„И не бојте се оних који убијају тело, а душе не могу убити. Него се више бојте онога који може и душу и тело да упропасти у паклу.“³

¹ На истом месту. Нагласак мој.

² Историја цивилизације, Доба вере – први део, стр. 79-80. Нагласак мој.

³ Ев. по Матеју 10:28.

„Рече јој Исус: ја сам васкрсење и живот; ко верује у мене – живеће - ако и умре.“¹

„Али мени није нимало стало до мога живота, само да свршим свој пут и службу коју сам примио од Господа Исуса, - да посведочим еванђеље о благодати Божијој.“²

„Уздамо се и спремни смо да радије *изађемо из тела* и да се код Господа настанемо као код куће.“³

„Јер Христос је за мене живот, а *смрт добитак*. Али како живот у телу за мене значи плодан рад, то не знам шта ћу изабрати. Мучим се с две стране: *имам жељу да умрем и да будем са Христом*, што је куд и камо боље; али остати у телу – то је потребније ради вас.“⁴

Вероватно на основу ових као и неких других стихова, неки назови хришћански ревнитељи су кроз историју прижељкивали своје страдање и мучеништво. Ево како гласе неки од примера из Пролога:

„**Преп. муч. Анастасије.** Персијанац по роду. (...) Не беше му доста што се крстио него се и замонаши, да би се сав предао служењу Господа. Поред осталих подвига врло је рано читао житије светих мученика и читајући, кваasio је књигу сузама, *и сам жарко чезнући за мученишвом*. Господ га је најзад увенчао венцем мученичким. (...) Пострада 22. јануара 628. г. у граду Бетсалоу, близу Ниниве.“ (22. јануар);

„**Св. преп. муч. Роман.** Прост и неписмен сељак из Карпениса. Сазнавши о јунаштву и слави мученика Христових, млади Роман *пожели и сам мучеништва*. Оде у Солун где почне на улици хвалити веру Христову а Мухамеда називати баснословцем. Турци га страшно намуче, па га продаду неком капетану галије. Хришћани га откупе од капетана и пошаљу у Св. Гору где Роман постане монах код чувеног старца Акакија. Но он је и даље *желео мучеништва за Христа*. С благословом старца оде у Цариград, *направи се сулуд* и почне водити псето кроз улице градске. На питање шта то ради, Роман одговори да он храни то псето као што хришћани хране Турке. Турци га баце у сув бунар где је без хлеба провео 40 дана. Потом га изваде и посеку.“ (16. фебруар);

„**Св. муч. Сава Готски.** У готској страни беше сурово гоњење на хришћане. (...) Најзад осуди кнез Саву на смрт и предаде га војницима. Пун радости пође Сава на губилиште хвалећи Господа. Познавши у њему доброга човека, *војници га хтедоше упут пустити*, но Сава се *веома ожалости* због тога и рече војницима, да су они дужни испунити заповест кнежеву. Тада га војници доведоше до једне реке, везаше камен о врат и бацише га у воду. (...) Пострада Сава свети у својој 31. години, 372. год.“ (15. април);

„**Преп. муч. Онуфрије Хилендарац.** У младости наљути се на родитеље и пред Турцима изјави да ће се потурчити. Одмах за тим покаја се за те речи, оде у Хилендар где се замонаши. Мучен савешћу *он се реши на муче-*

1 Ев. по Јовану 11:25.

2 Дела апостолска 20:24. Нагласак мој.

3 2. Коринћанима 5:8. Нагласак мој.

4 Филиплјанима 2:21-24. Нагласак мој.

ништво. Зато, с благословом духовника свога, оде у Трново, где се јави Турцима, објави себе хришћанином, наруга се Мухамеду, због чега би посечен 4. јануара 1818. год. у 32. години свога живота. Тело овог духовног витеза није сачувано, јер га Турци бацише у море.“ (4. јануар);

„**Св. муч. Јован Јањински.** (...) Мучитељима својим он храбро рече: „Чините што хоћете, да бисте ме *што пре* послали из овог кратковременог живота у живот вечни: роб сам Христов, Христу следујем, за Христа умирем, да бих с Њим живео!“ После тога Јован би везан у синцире и доведен на спалиште. Видећи огањ велики, спремљен за њега, *Јован сам потрча и скочи у пламен*. А мучитељи његови смотривши како он воли смрт у огњу, извукоше га из огња и осудише на посечење мачем. Када му одсекоше главу, бацише и главу и тело у огањ. (...) Тако сконча смрћу мученичком и прими славни мученички венац свети Јован Јањински 18. априла 1526. г.“ (18. април);

Из управо наведених примера могли смо да увидимо да су неки од верника, које Православље држи за свеце, читањем житија мученика или пак из неких других разлога, желели да окончају свој живот много раније него што је то Господ за њих био планирао. Неки од њих су, играјући се својом судбином, страдали у раној младости (од око 30 година) иако за то није било никаквог разлога. Неки су сами скакали у ватру, да би што пре доспели у небеско царство, а други одбијали да буду пуштени на слободу намерно срљајући у смрт – бивајући уверени да ће их Христос са широким осмехом дочекати у рају.

Иако нам се може учинити да су набројани примери јаки докази непоколебљиве вере у Бога од стране ових мученика, те да су сви ови већ „овенчани“ небеском славом због свога храброга сведочанства; из светописамске перспективе овде се ради о крајњој неозбиљности и исказивању апсолутно антибиблијске духовности. То једноставно из разлога што у Светом писму, а поготово у Новом завету не налазимо ни један једини пример да је било која Богу угодна личност намерно срљала у смрт да би тиме исказала своју веру. Апостол Павле додуше каже „имам жељу да умрем и да будем са Христом“, али се овај апостол никада није излагао непотребним животним опасностима, а посебно није имао „жарку жељу за мучеништвом“ попут православних светитеља. Да бих то доказао навешћу неколико примера из апостолских списа.

Када је Господ Христос говорио о великим невољама које ће задесити становнике Јудеје, па и вернике који у тој покрајини буду живели, он их је упутио да, ако је могуће, што пре побегну и избегну смрт која им буде претила:

„Када, дакле, видите да гнусоба опустошења, о којој је говорио пророк Данило, стоји на светом месту, ко чита нека разуме, тада становници Јудеје нека **беже** у горе, а ко буде на крову куће нека не силази да узме што из своје куће и ко буде у пољу нека се не враћа да узме свој огртач. (...) Молите се да **бежаше ваше** не буде у зиму или у суботу...“¹

Такође, своје верне ученике је упутио да беже пред прогонитељима:

¹ Ев. по Матеју 24:15-20. Нагласак мој.

„**Када вас гоне** у овоме граду, **бежите** у други; заиста вам кажем, нећете свршити са градовима Израилевим док не дође Син човечији.“¹

Након мучеништва апостола Јакова, Зеведејевог сина, апостол Петар је био стрпан у тамницу. Током ноћи, Господњи анђео је ослободио Петра тамничких окова и извео из затвора у коме се налазио. Апостол након свога ослобађања није имао ни најмању жељу да се врати у затвор и ту сачека своју сутрашњу смртну пресуду. Насупрот томе, веома се обрадовао анђеоској интервенцији и својој поновној слободи:

„И кад Петар дође к себи, рече: сад заиста знам да је Господ послао свога анђела, *те ме избави* из Иродове руке и од свега што је очекивао јудејски народ.“²

Након што се јавио сакупљеним верницима који су се непрестано молили за њега, Петар је под окриљем ноћи напустио место на коме је могао бити откривен и поново ухапшен (стихови 12-18). Сличан пример налазимо и код малочас помињаног апостола Павла. Након што је доспео у римски затвор у Јерусалиму и чекао саслушање, више од четрдесеторице његових верских противника је положило заклетву да неће ни јести ни пити док га не убију. Направљен је план који је подразумевао да римски војни заповедник треба да буде обманут да пошаље Павла са малом пратњом у синедрион на испитивање, да би га поменута група успут напала и лишила живота. Срећом, Павлов сестрић је сазнао за ову уроту и о свему обавестио свога ујака. Према апостоловом налогу, младић је о свему одмах известио и римског заповедника, те је Павле безбедно, уз јаку оружану пратњу током ноћи спроведен у даљњи град Кесарију.³ Када прочитамо читав текст који нам описује претходни догађај, ни у једном његовом делу не можемо да препознамо апостолово одушевљење због смрти која му је непосредно престојала, а поготово не одбијање могућности да спаси свој живот. Сасвим супротно такозваним „преподобнима“ из наредних векова, апостоли су користили све расположиве (Богу угодне) начине да сачувају своје животе. Исто сазнајемо из епизоде Павловог бекства из града Дамаска, одмах по његовом преобраћењу у хришћанство, пред разулареном руљом која је желела да га убије. Овај херој вере је морао да **бежи** и то не на тако „херојски“ начин – тако што су га браћа у вери спустила ноћу преко градског зида сакривеног у корпи:

„Они су пак пазили на градска врата дању и ноћу – да би га убили. Али, његови ученици узеше га и ноћу спустише у котарици преко зида.“⁴

Исто тако, када су сазнали да се налазе у смртној опасности у граду Икониуму, у време када су тамо објављивали еванђеље, апостоли су побегли у други град:

1 Ев. по Матеју 10:23.

2 Дела апостолска 12:11. Нагласак мој.

3 Види: Дела апостолска 23:12-35.

4 Дела апостолска 9:24-25.

„А кад многобошци и Јудеји са својим старешинама навалише да их злоставе и побију камењем, они то дознаше, **те побегоше** у ликаонске градове, Листру и Дерву и њихову околину, па онде проповедаше еванђеље.“¹

Наведени апостол, који је више пута упутио хришћане да се угледају на њега као што се он угледао на Христа², својим је примерима, а посебно изјавом коју ћу за који трен навести, дао упутство на који начин сваки хришћанин треба да се понаша у случају да се од њега очекује полагање живота:

„Ако сам пак крив, или ако сам учинио нешто што заслужује смртну казну, не избегавам смрт; али ако нема ништа од онога за шта ме ови оптужују, нико ме не може оставити њима на милост и немилост. Улажем призив цару.“³

Од свакога хришћанина се, према Светом писму, увек очекивало и очекује трезвено здраворазумско понашање, које искључује сваку врсту верског фанатизма а поготово свесно настојање за што скоријим окончањем сопственог живота – тобоже ради доказивања верности Христу. Овакво намерно срљање у смрт испољено од стране православних светитеља могли бисмо, можда, да подведемо и под појам самоубиства, једино са том разликом што поменуте особе нису саме себи одузеле живот, већ су искористиле прву прилику да би их неко убио. Заправо, одбијање понуде да буде ослобођен смртне пресуде, од св. Саве Готског, шта друго значи него оно што сам малочас навео, а поготово из разлога што се од њега уопште није захтевало одрицање од вере у Христа? Сасвим је сигурно да ни један од апостола никада не би пропустио да искористи прилику за сопственим ослобађањем и сачувањем живота, што доказује и Павлов захтев да, због своје одбране, изађе и пред самог римског цезара. Овакве примере, сличне апостолским, налазимо и код првих црквених отаца из II века, као на пример код Поликарпа, епископа цркве у Смирни, који је био ученик апостола Јована Богослова:

„Када је бискуп Поликарп (Polycarp), Иринејев учитељ, доспео у прогонство, **он није тражио мучеништво**. Напустио је Смирну како би се **сакрио** негде на селу. Међутим, на крају је ипак био примећен, ухапшен и спаљен на ломачи (155. или 166). (...) Поликарп није храбро одмарширао у смрт зато што је мрзео свет и желео да утекне у следећи. **Он је покушао да сачува свој живот**, али када се неминовно суочио са реалношћу мучеништва, утешао се сазнањем да ће његово тело и душа бити ускрснути.“⁴

На исти начин је, у време прогонстава, поступио и Поликарпов ученик Иринеј, који је доцније постао епископ цркве у Лиону:

„У раздобљу од 155. - 177. године, стање напетости између пагана и лионских хришћана довело је до крвавих прогонстава. Ствар је започела светиња, али су римски гувернер и његови војници на крају узели активног учешћа. Након што је лионски бискуп умро за време прогонства, Иринеј је постао

1 Дела апостолска 14:5-6. Нагласак мој.

2 1. Кор. 4:16; 11:1; Фил. 3:17; 1. Сол. 1:6; 2. Сол. 3:9.

3 Дела апостолска 25:11.

4 Рај једна историја, стр. 72. Нагласак мој.

његов наследник. Изгледа да је Иринеј спасао сопствени живот тако што се **скривао** током тих година.¹

Очигледно је да наведени примери неких од првих црквених учитеља у послеапостолском периоду потврђују тезу коју сам изнео на почетку овог дела поглавља. Житија каснијих „преподобних мученика“ и „светитеља“ које православни славе и узвишују, у сваком случају нису ни у чему налик на животне ставове које су испољавали рани хришћани. Они представљају фанатично понашање какво налазимо и данас код припадника нехришћанских религија, који сматрају да ће својим намерним одласком у смрт због вере, заслужити наклоност божанства и одлазак у рај.

Доситеј је признао да је и он у раној младости, попут нпр. преп. мученика Анастасија и Романа, читао житија разних страдалника и желео да пострада као мученик за Христа:

„Ја, напунивши моју главу детињску с казанијама и с пролози, а не будући нимало кадар сврх часа либо како ваља мислити ни расуждавати, наумио сам био савршено да се посветим. Размишљавајући шта су страдали мученици, ја бих тешко жалио што и сад не муче христјане, те бих се ја намах дао за закон испећи...“²

Сада, када смо утврдили да примери преподобних мученика, који су жудили за сопственом смрћу и умирали провоцирајући непријатеље да их убију, уопште нису по угледу на апостолске, аргументовано ћемо доказати да овакво понашање и није представљало сам врхунац безумља. Врхунац погрешног разумевања Библије и нехришћанског понашања у Православљу достигли су људи који су у складу са својом лудошћу коју су испољавали, управо тако и названи: „јуродиви Христа ради.“

Јуродиви Христа ради

Посебна посланица овог нашег проучавања светачких житија биће управо излагање о посебној врсти православних светитеља који се називају „јуродивима“. Ево на који начин овај појам дефинише „Лексикон страних речи и израза“ Милана Вујаклије:

„Јуродив (рус. Юродивый; шашав, суманут) „будала Христа ради“, назив апостола Павла и осталих апостола. Руси сматрају да се на оваквим јуродивима, лудацима од рођења, испољила воља божија, због чега их називају „божијим људима“ и верују да имају моћ прорицања; у V веку: они који су се излагали руглу и исмевању сматрајући то моралним савршенством.“ (стр. на 378).

¹ Наведено дело, стр. 71. Нагласак мој.

² Изабрани списи, стр. 71. Нагласак мој. Богу хвала, Доситеј се није досетио онога што је на ум пало преп. мученику Онуфрију Хилендарцу, који је, уз благослов свога духовника, 1818. год. „мученички пострадао“ након што се пред Турцима наругао муслиманском пророку Мухамеду. Иако су били готово савременици, Доситејев духовник игуман Теодор је, за разлику од духовника Онуфријевог, био сасвим другачије памети и свим силама одговарао младога Доситеја од таквих сулудих и фанатичних „светачких“ идеја.

Пре него што дам библијски одговор на то шта је апостол Павле мислио када је о себи (и другим апостолима) говорио као о „будалама Христа ради“, желим да укратко погледамо житија ових светаца и сагледамо у чему се састоји њихов светитељски подвиг¹:

„**Преп. Максим Капсокалива**. У XIV веку подвизивао се као монах у Светој Гори на свој нарочити начин; наима, правио се мало јуродив и стално је мењао своје обиталиште. А његово обиталиште била је колиба од грања. Једну за другом колибу он је *подизао и палио*, због чега је и назват Капсокалива, тј. *Паликолиба*. *Сматран је за лудака* све док није у Свету Гору дошао св. Григорије Синаит који у Максиму открије јединственог подвижника, чудотворног молитвеника и „ангела у телу“. Преставио се Господу 1320. год.“ (13. јануар);

„**Блажени Теодор**, Христа ради јуродиви Новгородски. Пред смрт трчао улицама и викао свима и свакоме: „Прощтавајте, путујем далеко!“ умро 1392. год.“ (19. јануар);

„**Св. блажени Николај, јуродиви псовски**. Живео животом јурода и граду Пскову у време Цара Ивана Грознога и упокојио се 28. фебр. 1576. год. (...) Ретком *неустрашивошћу* одликовали су се јуродиви Христа ради. Блажени Николај трчао је по улицама града Пскова *правећи се луд...*“ (28. фебруар);

„**Преп. Тома Јуродиви**. Кад год по послу манастирском беше у граду Антиохији, овај Тома се *прављаше луд* Христа ради.“ (24. април);

„**Преп. Исидора Јуродива**. Живела у IV столећу, и била монахиња у женском манастиру у Тавенисиоту. *Правила се луда*, да би скрила своју врлину и подвиг. Радилa је најпрљавије послове, *хранила се сплачинама од судова*, услуживала је све и свакога, и била презирана од свију и свакога. У то време открије ангел Божји великом подвижнику Питириму тајну о Исидори. Питирим дође у женски манастир, и кад види Исидору, он јој се до земље поклони. Тако и она њему. Тада сестре кажу Питириму, да је она луда. „Ви сте луде“, одговори Питирим, „а ова је већа пред Господом и од мене и од вас; ја само молим Бога, да мени да оно што је њој намењено на Суду Страшном!“ Тада се сестре застидеше и умолише и Питирима и Исидору за опроштај. Од тада сви почеше указивати Исидори почаст. А она да би избегла почаст од људи, одбеже из манастира, и умре незнано где око 365. год.“ (10. мај);

„**Блажени Исидор Јуродиви, Христа ради**. Немац пореклом. Дошавши у Ростов заволи веру православну, па не само да постаде члан Православне Цркве него узео на се *тешки подвиг јуродства*. Ноћеваше у једној колиби од грања, што сам беше направио у неком *блатишту*.“ (14. мај).

Ипак, јуродиви нису заслужили епитете светитеља само због лудости коју су испољавали. Неки од њих су у свој тешки светитељски подвиг укључивали и крајње недолична понашања, за које је апостол Павле рекао да се ни

¹ Наведени текстови који следе су из Охридског пролога владике Николаја. Нагласци курсивом су моји.

„не спомињу међу светима“¹. Ево шта о неморалности јуродивих светитеља, који су оваквим и сличним подвизима у одсудним тренуцима доприносили „тријумфу Православља“ и у кризним временима „васпостављали нарушену духовну равнотежу“, можемо да прочитамо у православној литератури:

„**Многи су јуродиви у Русији ишли наги**, али су агиографи тежили да на њихову голотињу набаце покров црквеног сјаја. Читајући житија грчког јуродивог Симеона, видимо да парадокс јуродивости не обухвата само разумску, него и моралну сферу личности. Овде се хришћанска светост не прикрива само обличјем безумља, **него и неморала. Свети све време врши недоличне поступке: чини оно што не доликује чинити у храму, једе кобасицу на Велики Петак, игра са јавним женама**, уништава робу на пијаци и др. Руски агиографи више воле да врше позајмице из житија св. Андреја, у коме елемент неморалности није присутан. Само народна предања о Василију Блаженом, као и оскудне напомене летописаца, показују да **ни руским јуродивима није била туђа афектација неморала**. Њихова житија чедно покривају читаву ову страну њиховог подвига стереотипном фразом: „Бестидно се понашао“. „Јурод“ и „похаб“ (староруски: „бестидник“; прим. И. С.) – епитети, коришћени подједнако у старој Русији – изражавају, изгледа, две стране ругања „нормалној“ људској природи: рационалној и моралној.“²

Доситеј Обрадовић, који је бивајући у манастиру Хопово прочитао сва житија и по неколико пута, добро је упознао и житија јуродивих светаца. Говорећи о њима, српски просветитељ је писао овако:

„Читајући шта су неки радили који су се Христа ради будале чинили (нек свако ово добро забележи: Христа ради будала), долазио бих у искушеније: а како би било кад бих се и ја будалом учинио, па да људи не знаду да сам ја светац, него да мисле да сам [ј]уродив? Турци су у овом пункту одвећ ортодокси, јер они свакога ко је лишен ума за свеца почитују; но да су христјани кад могли у ово прелаштеније пасти, имајући у руку премудру и здраву јевангелску науку, томе се није могуће довољно начудити. *Но по свој прилици преварили су се неки, наопако разумевајући*³ апостола Павла речи: „**Ми уроди Христа ради**.“ А ко је гди читао да је благочини и светонаравни апостол наг по сокаку трчао⁴, како су они чинили који су апостолске речи накриво и лудо толковали. Но шта не учини глупо и нерасудно сујеверије!“⁵

1 Види у: Посл. Ефесцима 5:3-12.

2 Георгије Федотов, Светитељи старе Русије, Логос, Београд 2005. год. стр. 171-172. Нагласак мој.

3 Но, православни сматрају да је јуродивост настала управо због исправног разумевања Светог писма. За свештеномученика Александра, епископа команског, владика Николај овако казује: „И Александар му рече, да је он био грчки филозоф, да је уживао високу част и положај, но да је све одбацио, понизио се, *направио се јурод Христа ради од онда откад је прочитао и разумео Св. Писмо*.“ (Пролог, 12. август. Нагласак мој).

4 Доситеј вероватно мисли на блаженог Максима (и њему сличне), за кога Пролог вели овако: „Блажени Максим, Христа ради јуродиви, ходио је зими **наг** московским улицама. На савете људи да се обуче и заштити од зиме, он је одговарао: „Јесте зима љута, али је сладак Рај!“ (2. мај; расуђивање, нагласак мој.)

5 Доситеј Обрадовић, Изабрани списи, стр. 127. Нагласак мој.

По даној му великој мудрости, Доситеј је православну науку – која је душевне болеснике (који би се данас сигурно налазили на лечењу у психијатријским болницама) прогласила светитељима – назвао глупим и нерасудним сујеверјем. Овакав његов став се у потпуности слаже са учењем Светог писма. Као доказ за ову тврдњу, наравно, навешћу „спорне“ речи апостола Павла и детаљно образложити њихово значење:

„Сматрам, наиме, да је Бог нас апостоле као последње поставио, као на смрт осуђене, да нас гледа свет, и анђели и људи. **Ми смо будале Христа ради**, а ви сте мудри у Христу; ми смо слаби, а ви јаки; ви сте славни, а ми презрени. До овога часа и гладујемо, и жеднимо, и нисмо одевени, и туку нас, и потуцамо се, и трудимо се радећи својим рукама. Кад нас руже – ми благосиљамо, кад нас гоне – ми подносимо, кад нас грде – ми се благо обраћамо; постали смо као неко смеће света; као отпад свију све до сада. (...) *Молим вас дакле угледајте се на мене.*“¹

Проучавајући живот православних јуродивих светитеља, особа која не познаје добро науку Светог писма, могла би да извуче више паралела између ових Павлових речи и житија светих. Но, са друге стране, нико од оних који познају новозаветне текстове и упознати су са начином живота апостола, никада неће ни помислити да су Павле и остали били јуродиви (тј. шашави и суманути) попут оних из каснијих векова.

Према јасно изложеном Христовом и апостолском учењу које је записано у Библији, а као што смо више пута говорили до сада, произилази да ће многи људи одбацити поруку еванђеља, због свога неверовања у основне истине хришћанске вере. Апостолско проповедање је наилазило на позитиван одзив само код мањег броја људи, док је светиња остајала по страни, подсмевајући се њиховим беседама. Ево једне од реакција тадашњег света на речи еванђеља исказане кроз уста апостола:

„А кад су чули за васкрсење из мртвих, једни су се *ругали*, а други рекоше: чућемо те други пут о томе.“²

Управо из разлога што се највећи број људи који је чуо апостолске проповеди исмејавао еванђељу, и сматрао посве немогућом идеју о спасењу кроз веру у човека који је био распет као злочинац, Павле је изјавио:

„Јер реч о крсту је *лудост* онима који пропадају, а нама који се спасавамо – сила Божија. (...) Ми проповедамо Христа распетог – Јудејима саблазан, многобошцима *лудост*, а самим позванима, како Јудејима тако и Грцима, Христа као силу Божију и мудрост Божију.“³

Сви који су постајали хришћани, прихватајући оно што је „лудо“ пред светом, били су од стране неверујућих сматрани лудацима тј. будалама (ради Христа), а поготово због тога што су одбацили своју прадедовску традиционалну религију због учења неке, како су мислили, јеврејске секте. Свакако се, наравно, подразумева да се првовековни хришћани нису понашали попут умоболника и душевних болесника као што је то био случај са многим

1 1. Коринћанима 4:9-13, 16. Нагласак мој.

2 Дела апостолска 17:32. Нагласак мој.

3 1. Кор. 1:18, 23-24. Нагласак мој.

православним светитељима, иако су ради своје вере у Исуса били сматрани чудацама.

Међутим, постоји још једно дубље значење Павлових речи у којима он себе и остале апостоле назива „будалама Христа ради“. Наиме, неки од верника у Коринту, којима је Павле упутио ово писмо, нису били баш најдисциплинованији, тј. живели су супротно хришћанским моралним начелима. Неки су ишли и даље за ранијим начином размишљања, какав је преовладавао у грчком свету – што се тиче следбеништва различитих религијских и филозофских праваца. Преневши овакве поделе у цркву, коринтски верници су начинили неколико фракција:

„Обавештен сам о вама, наиме, браћо моја, од Хлојиних домаћих, да су свађе међу вама. Мислим то што сваки од вас говори: ја сам Павлов, а ја сам Аполосов, ја пак Кифин, а ја Христов.“¹

Дакле, док су неки верници подржавали Павлов рад, неки други су сматрали да он није вредан поштовања. Ти други су више ценили Аполоса (вероватно због његове речитости; види Дела ап. 18:24-28 и 2. Кор. 10:10-11; 11:6), Петра (због тога што је био увек први међу дванаесторицом апостола – насупрот Павлу који за време Исусове земаљске мисије уопште није био Његов следбеник), а она четврта група која је учествовала у расколу називала се поштоваоцима Христа. Иако је ситуација у тако подељеној младој цркви била тешка, постојали су још многи други проблеми који су били резултат телесности (недуховности) тамошњих верника. Неки од њих су били поносни због свог материјалног богатства и ниподаштавали сиромашне (11:20-22), други су одбијали да учествују у потребама апостола тј. њихове мисијске службе (9:1-15), трећи су још увек, по навици од раније, посећивали и гостили се у идолским храмовима (8:10-12), четврти су се међусобно тужили и износили своје парнице пред световне судове (6:1-9) итд. И поред свих проблема, Павле је у својим обраћањима овој цркви одлучио да буде снисходљив и понизан, иако је могао и имао право да много одлучније и оштрије укори овакво њихово понашање. Следећи Христов пример, апостол Павле се одрекао самога себе и своје воље (не одговарајући на увреде и омаловажавање од стране Коринћана) стрпљиво подносећи и поучавајући недуховне обраћенике у овом грчком граду. Господ је наиме рекао:

„Но Исус их дозвољава и рече им: знате да они који важе као владари народа господаре над њима и њихови великаши их тлаче. А међу вама није тако. Него ко хоће да буде велик међу вама, нека буде слуга, *и ко хоће да буде први међу вама, нека буде свима слуга*; јер и Син човечји не дође да му служи, него да послужи и да даде свој живот као откуп за многе.“²

Христови апостоли, бивајући послушни овој заповести свога Господа, не само да су, дакле, били омаловажавани и одбацивани од стране неверујућих (безбожних) људи, већ су слична ниподаштавања и оговарања доживљавали и од верника око којих су се толико трудили и залагали. Ово апостолско пожртвовање је било такво, да су због своје службе црквама (и свим верни-

1 1. Коринћанима 1:11-12.

2 Ев. по Марку 10:42-45. Нагласак мој.

цима понаособ) много пута били у глади, жеђи и разним опасностима (Дела ап. 20:31; 2. Кор. 11:23-29).

Изговарајући ове речи прекора (односи се на текст из 1. Кор. 4:6-16), а мислећи на себе и друге проповеднике еванђеља које су људи омаловажавали, вређали и прогонили – а да су они све то трпели и подносили без жеље за остваривањем личних интереса и осветом због причињене штете (све ради добробити и спасења других) – Павле казује да су они „будале Христа ради“. Једноставно, такво понижење од верујућих и безбожних које су апостоли подносили, не имајући притом од тога никакве видљиве материјалне или неке друге користи, не би поднео нико други а да убрзо не одустане од свог дела. Овако пак, апостоли угледани на Господа, чинили су нешто што не би нико други – чинећи себе будалама у очима разних подсмевача.

Но, ни у једној јединој речи овог, малочас поменутог Павловог говора, не можемо да препознамо „лудовање“ са каквим се сусрећемо у житијима оних који су тобоже, својим јуродством, опонашали апостолски пример. Као још један доказ за то да Павле никада није био „јуродив“ у буквалном смислу, навешћу један веома за ову прилику значајан пример. Наиме, приликом свога утамничења које је доживео у Палестини и боравка у затвору за време управитељства римских намесника Феликса и Феста, овај апостол је имао прилике да изложи своју одбрану. Тако је, пред Фестом и краљем Иродом Агрипом, наводећи Господње речи и садржај своје небеске визије, Павле изнео на чему заснива темеље своје мисије. Господ је Павлу изрекао заповест коју је овај одмах послушао:

„Него устани и стани на све ноге: јавио сам ти се, наиме, за то да те одредим за служитеља и сведока свега овога – како си ме видео и како ћу ти се још јављати. Ја ћу те избављати од твога народа и од многобожаца, којима те шаљем, да им отвориш очи, да се обрате од таме ка светлости и од сатанске власти к Богу, да верујући у мене приме опроштај грехова и део међу онима који су освећени.

Стога, краљу Агрипа, нисам био непокоран небеском виђењу, него сам прво онима у Дамаску, затим у Јерусалиму, по свој јудејској земљи, и многобошцима проповедао да се кају и обраћају Богу чинећи дела достојна покајања. Због тога Јудеји ме ухватише у храму и покушаше да ме убију. Али добивши помоћ од Бога до данашњег дана стојим и сведочим малом и великом не казујући ништа друго сем онога што су пророци и Мојсије рекли да ће се догодити, да ће Христос пострадали, да ће као први из васкрсења мртвих објавити светлост нашем народу и многобошцима.“¹

Оно на шта треба да обратимо посебну пажњу јесте Фестов одговор на ово Павлово излагање:

„А кад је у својој одбрани ово изнео, рече му Фест сасвим гласно: *ниси при чистој свести*, Павле; велика ученост доводи те до *маније*.“²

Ипак, да ли је могуће да је Павле био манијак? Судећи према овом Фестовом закључку, којег је изрекао гласно пред свим присутнима, апостол је

¹ Дела апостолска 26:16-23.

² Дела апостолска 26:24. Нагласак мој.

био једнак људима који су сишли с ума – пошто и такви износе пред своје слушаоце - рационалисте различите фантазије о небеским виђењима, ванземаљцима, вилама и слично. Но, Павле је био далеко од лудила! Ево како је гласио његов одговор:

„На то ће Павле рећи: **нисам луд**, угледни Фесте, него изговарам истините и **разборите речи**. Зна, најзад, све ово и краљ, коме слободно говорим; не верујем, наиме, да му је ишта од овога непознато, јер се то није догодило у неком углу.“¹

Као што смо увидели из напред наведених текстова Светога писма, Христови апостоли су се у своје време сусретали са изругивањем и проглашавањем за оне који су скренули с здраве памети, а управо због проповедања еванђеоских истина које су паганским Грцима и Римљанима биле несхватљиве. Но, апостолске речи никада нису биле налик ономе што су чинили и говорили јуродиви православци. Апостолске речи су биле истините и разборите. Ниједан од апостола или њихових наследника никада није лудовао пред окупљеном масом, хранио се сплацинама од судова или трчао наг по улицама – да би сакрио своју „дубоку посвећеност“ Богу. Овакво лудовање јуродивих заиста нема ничег заједничког са Исусом Христом и његовом трезвеном и светом науком коју треба да следе Његови ученици кроз све векове.²

Пошто смо на овај начин сагледали најзанимљивије детаље из светачких житија и дали на њих једини могући светописамски одговор, споменућу укратко још неколико примера из „вечитог српског еванђеља“, које желим да моји читаоци размотре и о њима донесу свој реалан суд без много мојих коментара. Примери који следе би требали да покажу сву безумност много већег броја светачких примера за које немамо места да их споменемо у овом поглављу, а који могу веома лоше да утичу на умове младих људи у Србији који би могли да крену стазама самодеструкције - без великих шанси за повратак у друштво здравомислећих особа.

1 Дела апостолска 26:25-26. Нагласак мој.

2 Једини пример „јуродивости“ неке од библијских личности, са којим бисмо могли да упоредимо лудовање православних, јесте пример Јесејевог сина Давида, пре него што је постао цар над Израиљем. Наиме, бежећи од цара Саула да би сачувао свој живот, Давид је учинио неколико грехова. Најпре је преварио свештеника Ахимелеха да га је на пут послао сам цар Саул, потом је узео хлебове из Светиње које су смели да једу само свештеници а затим побегао к филистејском цару Ахису у Гат. Када је схватио да је био лакомислен, те да се сада налази у рукама крвних непријатеља против којих је ратовао и убио њиховог јунака Голијата, за Давида пише да је урадио следеће: „И Давид метну ове ријечи у срце своје, и побоја се веома Ахиса цара Гатскога. **И претвори се пред њима и учини се луд** у рукама њиховијем; и шараше по вратима, и бацаше пјену низ браду своју. А Ахис рече слугама својим. **Ето, видите да је човек луд**; што сте ми га довели? Зар немам доста **лудијех**, него ми доведосте тога да лудује преда мног? зар ће тај ући у кућу моју?“ (1. Самуилова 21:12-15. Нагласак мој). Очигледно је да Божија Реч нипошто не хвали овакво Давидово понашање, већ га јасно означава као сагрешење које Јесејевом сину ни мало није служило на част. Према томе, и јуродиво понашање светитеља кроз векове, према Библији, заслужује једино такву и нипошто другачију оцену. Јуродивост ових људи а исто тако и њихово узвисивање и проглашавање за „одважне светитеље“ у оквиру читаве Православне цркве само доказује колико се поменута црква налази далеко од изворног Христовог учења којег су ширили апостоли у првом веку, а које и дан данас ревностно следе еванђеоски хришћани.

Светитељски подвизи као примери српској омладини

„**Преп. Јован пустињак.** Син беше неке жене хришћанке, Јулијане, у Јерменији. **Још као дечак остави мајку** своју и одбеже у пустињу. (...) После се млади Јован удаљи и повуче у самоћу. Спусти се у неки *сух бунар*, где проведе пуних 10 година у посту, молитви и бдењу. (...) После 10 година тешког подвига у бунару представи се св. Јован Господу...“¹ (29. март);

„**Преп. Јован Ветхопешчерник.** (...) Најзад се настанио у Харитоновој пећини где се предао тврдом подвигу проводећи дане и године у посту, молитви и бдењу, *непрестано помишљајући на смрт* и учећи се смирењу.“² (19. април);

„**Преп. Нил Столбенски.** (...) Ископао себи гроб близу келије, и сваки дан плакао над њим.“³ (7. децембар);

„**Преп. Атанасије, затворник печерски.** Овај свети човек после дугог подвига *умре*, и би од братије опран, обучен и припремљен за сахрану. Два дана лежаше тако мртав, и наједанпут *оживе*. Када дођоше да га сахрани, нађоше га где седи и плаче. Потом се затвори у келију, и 12 година још проживе, о хлебу и о води једино, ни с ким не проговоривши речи.“⁴ (2. децембар);⁵

Следећи пример би дакако могле да послушају и следе наше, иначе лепе, српске кћери – девојке и жене – уколико желе да својим понашањем, попут древних светитељки, уистину угоде Богу:

„Многи од њих (светитеља – монаха и монахиња; прим. И. С.) сматрали су да је телесна чистоћа препрека за побожност; **девица Силвија је одбијала да пере било који део тела сем прстију; у једном самостану од 130 монахиња ниједна се није никада окупала, или опрала ноге.** Међутим, пред крај четвртог века монаси су се препустили води, а опат Александар је *презирао ту декаденцију* и са носталгијом се сећао времена када монаси „никада нису умивали лице“.⁶

Још нека корисна упутства за српске домаћине

Поред примера младима, у Житијима налазимо и упутства како српски домаћин треба да се опходи према криминалцима. Пошто према ставовима

1 Да би један српски омладинац постао „преподобни“ попут овог Јована и заслужио да буде сврстан међу православне светитеље, треба да напусти родитеље и живи у безводном бунару, где ће на крају умрети млад.

2 Уколико у близини нема таквог бунара, добро ће послужити и пећина у којој ваља да непрестано размишља о своме будућем погребу.

3 Није од згорега ни да унапред ископа себи гроб и свакодневно оплакује своју смрт.

4 Ако се деси да се после дугог оплакивања и растави са душом, а потом на чудноват начин васкрсне, ваља да се затвори у келију, да одатле никако не излази и ни са ким не разговара до краја живота, стално плачући и јачући.

5 Нагласци на наведеним текстовима из Пролога су моји.

6 Вил Дјурант, Историја цивилизације, Доба вере – први део, стр. 80. Нагласак мој.

које заступа СПЦ српски народ представља нацију која је крштена још пре хиљаду година, што ће рећи да су сви Срби хришћани, сасвим је сигурно да су даље наведени светитељски примери нешто за чим би сви они требали да теже да достигну. Узгред буди речено, буџет наше државе би био знатно растерећен јер се не би исплаћивале плате полицији – која не би ни имала разлога да постоји:

„Вративши се једном с пута својој келији, Макарије Велики виде некога лопова где износи његове ствари из келије и товари на магаре. Макарије му ништа не рече, *него му још поможе*, да удобно натовари све ствари на магаре, говорећи сам себи: ништа не донесосмо на овај свијет (1. Тим. 6-7). Други један старац, кад су му разбојници све узели из келије, обазре се и виде да му нису узели неки завежљај с новцима, што је лежао негде скривен, па брзо узме тај завежљај, викне разбојницима и *преда им и то*. Трећи опет, затекавши лопове где *пљачкају* његову келију, викне им: „Журите, журите, да не наиђе братија, те да ме не спрече испунити заповест Христову: који твоје узме, не ишти“ (Лк. 6, 30).“¹

Закључак

Шта рећи на крају овог поглавља? Житија светих су осведочено збирка веома чудних приповести још чуднијих понашања оних које православни држе за светитеље. Надам се да смо се сви заједно уверили у истинитост свих констатација које је о овој врсти православне литературе и њених актера изрекао велики српски просветитељ још пре два века. Житија светих су такође, као што смо се уверили, пуна многих легенди о светитељским чудима и прича о догађајима који се сасвим сигурно нису никада одиграли, а у чију нас пуну истинитост уверава црква која за себе тврди да је „стуб и тврђава истине“. Шта више, и сам православни историчар Јевсевије Поповић вели да светитељи ни изблиза нису учинили сва она чудеса о којима нам приповедају светачка житија. Ево шта је о тим силним чудима (васкрсавању из мртвих, убијању аждаја, исцељивању болесних, истеривању демона, вишемесечном пошћењу, посећивању „преподобних“ пустињака од стране Христа и осталих библијских личности итд.) рекао овај историчар:

„Светитељима се приписују многа чудеса за живота или после смрти им, **али ни близу не починише** сва она чудеса, о којима причају каснији агијографи.“²

Нека нам и оволико буде довољно за окончање овог поглавља. У наредном ћемо аргументовано доказати сву погрешност поштовања светитеља – на онакав начин како се то чини у Источној цркви.

¹ Охридски пролог, 19. јануар, расуђивање. Нагласак мој.

² Јевсевије Поповић, Општа црквена историја, том први, стр. 651. Нагласак мој.